

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V X Y Z

MAŁOPOLSKIE
Nr

4766

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ (POMOCNICZY) P.W. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH
PAR.

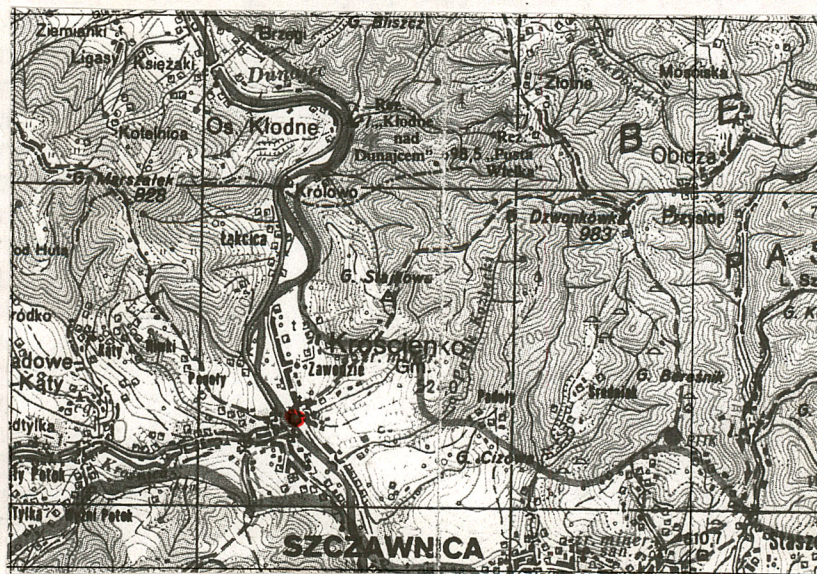
2. Czas powstania

XIV / XVIII w.

3. Miejscowość

KROŚCIENKO

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres Krościenko
ul. Sobieskiego 2 a.

nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna
małopolskie

województwo .....

gmina Krościenko n / D.

now. NOWOTARSKI

6. Poprzednie nazwy miejscowości

—

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo krakowskie

powiat Nowy Targ

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzymsko-Katolicka
w Krościenku

Diecezja Tarnowska

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr 32/76 data .....

A-296 2 30.08.1971

Wieś Krościenko istniała już w początkach XIV stulecia. Prawa miejskie otrzymała dokumentem króla Kazimierza Wielkiego w 1348 roku. W akcie tym monarcha zezwolił niejakiemu Hadzudowi, na założenie miasta na prawie magdeburskim w miejscu zwanym "Crosno" nieopodal istniejącej wsi i niewielkiego zameczku "Pieniny". Wg tradycji w zameczku tym, mającym refugialny charakter dla okolicznych osad, schronić miała się księżna Kinga podczas najazdu tatarskiego w latach 1287-88. Z końcem XIII stulecia ziemia pienięska należała do klarysek starosądeckich. Księżna Kinga wniosła ją do konwentu jako wynagrodzenie za posag otrzymane od męża Bolesława Wstydliviego. W połowie XIV wieku, tereny te przejęte zostały przez króla Kazimierza Wielkiego, który odebrał klasztorom ziemi słabo zaludnione i niezagospodarowane a leżące na strategicznych rubieżach monarchii. Na Sądecczyźnie obok klarysek swoje dobra utracili także cystersi. Z dóbr królewskich w Pieninach z końcem XIV wieku utworzone zostało starostwo, które do XVIII wieku składało się z miasta Krościenka, 18 wsi i 14 d. sołectw i posiadało ośrodek administracyjny na zamku Wronin w Czorsztynie. Królewsczyzna ta ta zwykle dzierżawiona, administrowana była przez starostów z możliwych rodów magnackich. Starostwo czorsztynskie przetrwało do 1770 roku, kiedy to zajęły je wojska austriackie zwalczające ostatnie punkty konfederatów barskich. Ostatnim starostą czorsztynskim rezydującym na zamku do 1790 roku, był Józef Potocki z Monasterzysk Potocki, trzymający się na urzędzie za wolą austriaków do 1797 roku / do śmierci /. W latach 1812-24, dobra dawnej królewsczyzny zostały podzielone na sekcje i rozsprzedane na licytacjach.

Sytuacja. Kościół pomocniczy p.w. Wszystkich Świętych położony jest w centrum historycznego miasta, we wschodniej pierzei rynkowej. Stoi na skarpie nad brzegiem Dunajca. Teren przykościelny ogrodzony jest niskim murem z kamienia łamanego, z bramką od strony zachodniej.

Kościół w swoich najstarszych partiach wczesnogotycki z pocz. XIV wieku, przebudowany w duchu baroku w XVII i XVIII stuleciu. Murowany z kamienia, tynkowany, oszkarpowany. Jednonawowy, z węższym prezbiterium przy którego wschodnim murze przybudówka o charakterze apsydy. Po stronie północnej prezbiterium prostokątna w rzucie zakrystia. Po stronie południowej nawy przedsionek-kruchta. Od frontu wieża na rzucie kwadratu, z przybudowaną po stronie południowej wieżyczką schodową. Prezbiterium dwuprzęsłowe, nakryte sklepieniami krzyżowymi na gurtach, nad nawą strop deskowy. Dachy kościoła siodłowe, kryte gontem. Wieża wienieczone hełmem barokowym z k. XVIII wieku. We wnętrzach zachowane fragmenty polichromii z różnych okresów gotyku. Wyposażenie wnętrza gotyckie, barokowe i rokokowe.

Materiał, konstrukcja, technika.

Mury kościoła wzniesione z kamienia na zaprawie wapienno-piaskowej. Elewacje z zewnątrz pokryte tynkami cementowo-wapiennymi. Elewacje o skromnym wystroju architektonicznym, w korpusie ograniczonym do profilowanego gzymsu podokapowego. Bogatsze opracowanie ma górna kondygnacja wieży ujęta podziałami lizenowymi i pasami barwionego tynku. Kruchta od południa posiada natomiast narożniki ujęte płycinową dekoracją kostkową i ujęte obramieniami ostrołukowe otwory okien i wejścia. Ściany wewnątrz kościoła rozczłonkowane w prezbiterium masywnymi półfilarami dźwigającymi pasy sklepienne. W nawie prezbiterium na ścianach fragmenty odkrytych polichromii. W prezbiterium znajdują się najstarsze fragmenty polichromii datowanej na lata 1370-80. Usytuowane one są na ścianie północnej prezbiterium i przedstawiają fragment większego kilkustrefowego malowidła podzielonego na kwatery, z którego zachowały się dwie związane z legendą św. Katarzyny Aleksandryjskiej / inne źródła mówią o św. Barbarze /. Nad wejściem do zakrystii odkryte zostało natomiast malowidło przedstawiające Ukrzyżowanie, datowane na ostatnie dziesięciolecie wieku XV. Wg tradycji namalowani zbrojni eskortujący Chrystusa to "rycerze Olbrachtowi". Temu królowi bowiem przypisywane jest ponowne uposażenie parafii i ufundowanie chrzcielnicy w 1493 roku. Na całej północnej ścianie nawy znajduje się polichromia wspomniana w wizytacji 1608 roku, iż przedstawia "całe życie Chrystusa" / tota vita Christi picta /. Znajdują się na niej / dziś nieczytelne / 23 sceny o wym. 130 x 130 cm malowane w trzech rzędach. Sceny te oddzielone są malowanymi elementami architektonicznymi w formie kolumnienek, tralek i uzupełnione łacińskimi objaśnieniami. Polichromię tę wykonał w 1589 roku malarz z Nowego Targu Jakub Korab. Jego autorstwa są także malowidła na ścianie tęczowej i południowej przedstawiające św. Rodzinę, św. Annę, św. św. Józefa, Joachima, Krzystofa. Nowsza polichromia z 1755 roku zachowała się fragmentarycznie na ścianach prezbiterium.

Sklepienie prezbiterium dwuprzęsłowe, krzyżowe na gurtach. Nad nawą — strop deskowy ze zrekonstruowaną dekoracją malarską wykonaną w poł. XIX wieku przez malarza W. Sitarskiego z Zembrzyc. Centralne pole zajmuje Przedstawienie Matki Bożej Różańcowej ujęte po bokach polami z krzyżami św. Andrzeja i dekoracją ornamentem roślinnym. c.d. wkł. 1.

14. Kubatura

c.d. wkł. 1.

15. Powierzchnia użytkowa

zabudowy

ok. 3000 m³

ok. 280 m²

16. Przeznaczenie pierwotne

kościół parafialny

17. Użytkowanie obecne

kościół pomocniczy

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

Zob. pkt 13.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Budowla ogólnie w dobrym stanie konstrukcyjnym.
Odnowienia wymaga wnętrze kościoła i wyposażenie.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Otoczyć opieką konserwatorską.

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

mgr Marek H. Grabski październik 2000 r.

tekst ..... imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki ..... j.w. październik 2000 r.
..... imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. .... j.w. październik 2000 r.
..... imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów ..... arch. autora

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

22. Bibliografia

1. Beiersdorf Zb., Krościenko n/D.. Studium historyczno-urbanistyczne. PKZ Kraków 1966.
2. Marxen-Wolska E., Malowidła ściennie w kościele parafialnym w Krościenku n/D. " Biuletyn Historii Sztuki ", 9 : 1957, nr 1.
3. Sokół-Gujda R., Pantropulos L., Polichromia w kościele parafialnym w Krościenku n/D. Dokumentacja konserwatorska. PKZ Kraków 1971.
4. Krzon B., ks. Klejnot zagubiony w górach. 700-lecie Krościenka nad Dunajcem. Kraków 1988.
5. Rocznik Diecezji Tarnowskiej na 1972. Tarnów 1971.
6. Skorupa A., Kościoły pienińskie. Kraków 1996.
7. KZSP, T.I, Woj. krak., pow. nowotarski. Oprac. T. Szydłowski. Warszawa 1951.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

1. Miejscowość K R O Ś C I E N K O	2. Obiekt (nazwa jak w karcie Kościół pomocniczy p.w. Wszystkich Świętych.	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) C.d. tekstu + ilustracje.
---------------------------------------	---	---

c.d. pkt 12.

W 1822 roku majątek z dworem w Krościenku nabyła Franciszka z Dembich Grossowa i Henryk Gross. Następnie należał on do rodziny Kuli-gów i do 1945 roku do Dziewolskich de Dziuli.

Parafia w Krościenku powstała zapewne jeszcze przed lokacją miasta w 1348 roku, bowiem akt lokacyjny nie przewidywał jednego łaanu ziemi pod jej uposażenie. Pierwsze wzmianki o plebanach pochodzą z wykazów płaconego świętopietrza z lat 1350-51.

Kościół wzniesiony został przed poł. XIV wieku, być może jeszcze z fundacji klarysek starszadeckich. Z tego okresu pochodzi bowiem obecne prezbiterium a pierwotnie być może nawa niewielkiego kościoła, którego prezbiterium w formie pozostałości fundamentów zachowało się pod istniejącą od wschodu przybudówką. W 1546 roku dobudowana została obecna nawa kościoła, a z początkiem XVII wieku być może wieża kościoła. W 1589 roku kościół został pokryty polichromią namalowaną przez artystę z Nowego Targu Jakuba Korabę. W 1665 roku do korpusu kościoła dobudowany został przedsionek. Za rządów starosty Jana Baranowskiego doszło do konfliktów z mieszkańcami i klerem krościeńskim. Kościół w tym czasie został zaniedbany a nawet pozostawał bez plebana. Po odnowieniu w 1665 roku został ponownie konsekrowany przez bpa Tomasza Oborskiego. W 1730 roku uległ spaleni dachy kościoła. Podczas odbudowy, prezbiterium nakryte zostało w miejsce stropu sklepieniem krzyżowym na gurtach, a we wnętrzu mury wzmocniono masywnymi pilastrami. Kolejny pożar miasta w 1788 roku uszkodził wieżę i strop nawy.

Wkładkę założył: mgr M.H. Grabski X 2000 r. verte !
(imię, nazwisko, data)

arch. autora

Miejsce przechowywania negatywów: .....

c.d. pkt 13.

Posadzka kościoła z płyt kamiennych.

Otworki okienne w ścianach prezbiterium małe, o półkolistych wykrojach górą. W ścianach nawy o zaokrąglonych łukach. Ostrołukowe okienka w ścianach kruchty od południa. W przybudówce zakrystyjnej i przy prezbiterium od wschodu małe okienka prostokątne i o łukach odcinkowych. Podobne w wyższych kondygnacjach wieży. Okna metalowe, w prezbiterium i nawie z witrażami figuralnymi.

Otworki wejściowe : do kruchty ostrołukowy, w przejściu do nawy o wykroju półkolistym. Pozostałe prostokątne, ze stolarką deskowo-spagową i płycinową. W przejściu do zakrystii portal z kartuszem herbowym w nadprożu.

Komunikacja z wieżą i chórem muzycznym klatką schodową o kręconych schodach dobudowaną od południa do wieży.

Dachy korpusu dwuspadowe, o odrębnych kalenicach, o więźbie drewnianej pobitej gontem. Nad kruchtą daszek dwuspadowy, nad zakrystią pulpitowy. Hełm wieży o kształcie barokowym, baniasty, z latarnią, pobity blachą. Wieżyczka na sygnaturkę o kształcie barokowym.

Wyposażenie wnętrza.

Ołtarz główny - o cechach rokokowych, przebudowany w 1907 przez A. Muchę z Łęcka ze starszej struktury z XVIII wieku. Retabulum architektoniczne, dwukondygnacyjne, jednoosiowe, rzeźbione i malowane. Pole środkowe flankowane kolumnkami i figurami św.św. Piotra i Pawła. W nim obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, z XVIII wieku, wg tradycji przywieziony z Krakowa przez dominikanów z okazji założenia Bractwa Różańcowego w 1736 roku. Obraz ten wykorzystywany był jako feretron. Zasuwę stanowi natomiast obraz Wszystkich Świętych z XVIII wieku, przemalowany w latach międzywojennych przez S. Bochyńskiego. W kondygnacji wyższej ołtarza płaskorzeźbiona kompozycja z inicjałami IHS otoczonymi główkami aniołków nad którymi góruje Dzieciątko Jezus. Całość ujęta imitacją zawieszanej tkaniny z fałdami.

Ołtarz boczny / lewy / - wczesnobarokowy, z ok. 1640 roku. Retabulum architektoniczne, dwukondygnacyjne, trzyosiowe, flankowane kolumnkami i dekoracją oramentami chrząstkowymi.

verte !

Wzór ODZ 1978 r.

c.d. pkt 12.

Po remoncie wieża nakryta została obecnym hełmem i wyposażona w 1796 i 1802 roku w nowe dzwony. Kościół odnawiany był w 1909, 1922, 1948-56, 1958, 1967 roku. W latach 1971-1972, konserwowane były malowidła ściennie. Pozostałe prace objęły głównie odnowienia murów i wyposażenia wnętrza.

widok Krościenka
z Albumu J. Szalaya z 1854 r.

c.d. pkt 13

Ołtarz konstrukcją nawiązuje do średniowiecznych tryptyków. W kondygnacji dolnej, w polu środkowym obraz św. Józefa z Dzieciątkiem namalowany przez Stanisława Bochyńskiego / Bocheńskiego / z Łącka, absolwenta Szkoły Sztuk Pięknych w Krakowie, ucznia Jana Matejki. Pod tą zasuwą znajduje się obraz Miłosierdnego Jezusa z XVIII wieku. Po bokach, w osiach bocznych obrazy z XVII wieku Zwiastowanie i Zaślubiny Panny Maryi ze św. Józefem. W kondygnacji górnej znajduje się odkryty spod przemalowań obraz Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej w koronie z 12 gwiazd / Immaculaty / z XVII wieku. Ponad nim figurka św. Jana Nepomucena.

Ołtarz boczny /prawy / - z k. XVIII wieku, rokokowy. Retabulum architektoniczne, płaskie, ujęte pilatrami z dekoracją regencyjną. W nim Obraz Serca Pana Jezusa z pocz. XX wieku. W zwieńczeniu płaskorzeźbiona plakietka z Przemienieniem Pańskim ujęta glorią.

Ambona - barokowa z XVIII wieku, o zdobionym rzeźbiarsko kształcie i malowidłem na zaplecku przedstawiającym Chrystusa Dobrego Pasterza.

Chór muzyczny wsparty na drewnianych filarach, z drewnianym, płycinowym parapetem, na którym po środku malowany herb Krościenka / Baranek Wielkanocny / oraz po bokach postacie Dawida i św. Cecylii. W pozostałych polach parapetu malowane kompozycje z aniołkami. Organy z 1827 roku w prospekcie barokowym.

Chrzcielnica kamienna, w formie kielicha, o śmiobocznej czaszy zdobionej maswerkami. Na niej dwa herby w tarczach: Orzeł Biały i Godziemba. Na ośmiu tarczach na nodusie: herby Leliwa, Nałęcz, Syrokomla i Szreniawa oraz cyfry dające datę 1493. Chrzcielnica wg tradycji fundacji króla Jana Olbrachta.

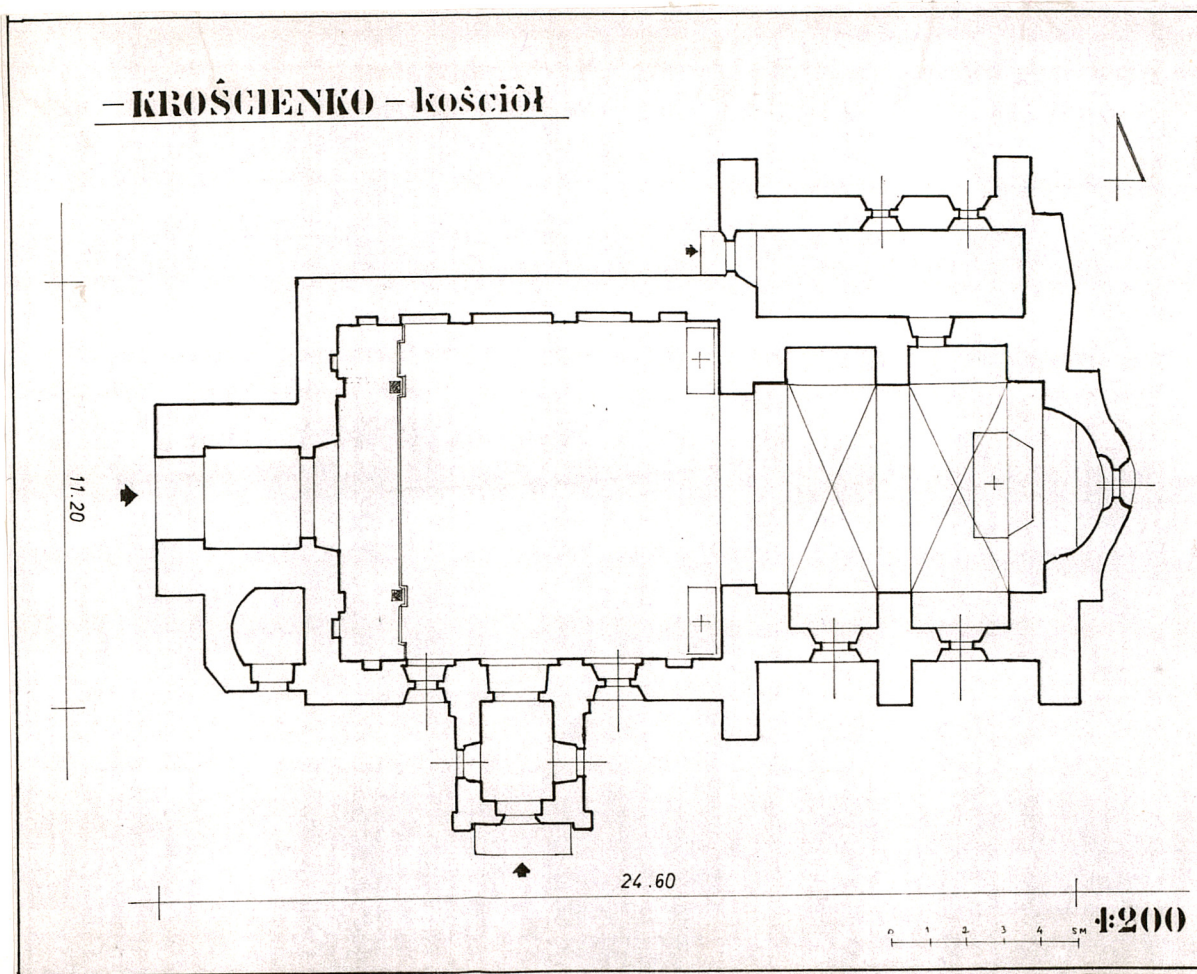
Plakietka z płaskorzeźbą Matki Boskiej Różańcowej - barokowo-ludowa z XVIII wieku, wg tradycji należąca do Bractwa Różańcowego w 1736 roku.

Ponad to w kościele :

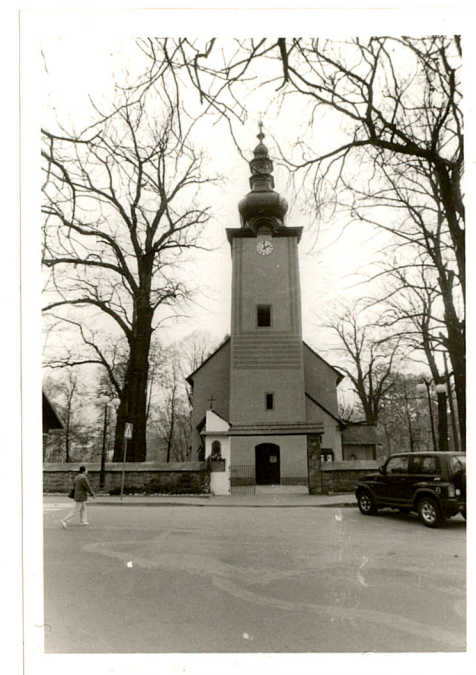
- figura Bł. Kingi wyk. przez art. lud. Józefa Janosa / 1895-1990
- rzeźba św. Antoniego Padewskiego - wyk. przez Tomasza Ligasa z Tylmanowej / 1911 - 1988 /
- obraz św. Anny Samotrzeć z XVI/XVII w.
- obrazy św. Jana Kantego i bł. Kingi - barokowe z 1643 r.
- stacje Drogi Krzyżowej, barokowe z XVII/XVIII w.
- krucyfiks barokowy z XVIII w.
- witraże z lat 1964-65 wyk. przez Eugeniusza Kwiatkowskiego
- monstrancja i kielich, barokowe z XVII w.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KROŚCIENKO	Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych.	Ilustracje dodatkowe.

rzut przyziemia

widok od zachodu

Wkładkę założył: mgr M.H. Grabski X 2000 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: arch. autora

widok od płd-wsch.

widok od płn.

widok od wsch.

mury prezbiterium
/ od płd./

kruchta

przysiębie wieży

1. Miejscowość K R O Ś C I E N K O	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych.	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Ilustracje dodatkowe.
---------------------------------------	---	---

widok na chór muzyczny

widok na prezbiterium

przejście do kruchty
/ Plakieta MB Różańcowej/

mgr Marek H. Grabski X 2000 r.
 Wkładkę założył: .....
 (imię, nazwisko, data)
 arch. autora
 Miejsce przechowywania negatywów: .....

ołtarz boczny - lewy

ołtarz główny

ołtarz boczny - prawy

ambona

chrzcielnica

portal do zakrystii,
stalle

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KROŚCIENKO	Kościół pomocniczy p.w. Wszystkich Świętych.	Ikonografia.

litografia wg rys. M.B. Stęczyńskiego, publ. w 1847 r.

Wkładkę założył: mgr M.H. Grabski X 2000 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: arch. autora